

5

Foto: Pere Cornellàs

Molí d'en Barbany. Santa Eulàlia de Ronçana

L'origen del molí de can Barbany, que ja consta registrat en el fogatge de 1497, cal buscar-lo en l'antiga casa pairal dita "la Casa Vella". Després de la ruada de l'any 1777 que va malmetre el molí, Josep Barbany va decidir construir una nova casa i un nou molí un mica més allunyat de la llera del riu, des de llavors es coneix com can Barbany del molí. Els Barbany gaudien des del segle XVI d'un important patrimoni, així com d'un destacat paper dins de la comunitat, vinculat al govern de la baronia de Montbui i després al del nou municipi sorgit de la dissolució d'aquella.

L'edifici actual es deu a l'obra feta en el segle XVIII i a la reforma de començament del segle XX. El més interessant de la casa és la sala de les moles, coberta amb volta i llunetes. Conserva en molt bon estat els dos molins i part de la maquinària, així com la cabra i els braços per alçar la mola volandera per poder-la repicar, ja que es gastava molt amb el frec amb la mola sotana. Aquest molí també conserva les eines per fer les tasques de manteniment de les moles. A la part nord del molí encara hi ha la bassa. A la façana de la casa hi ha un rellotge de sol amb la inscripció: CAN BARBANY/1414 referent a una de les primeres notícies de la propietat. El molí va estar en funcionament fins al segle XX.

MOLÍ D'EN BARBANY

Municipi: Santa Eulàlia de Ronçana

Posició x: 436034
y: 4611561

Observacions:

A la carretera BV-1415, agafar el camí a mà dreta davant la cruïlla que porta a la carretera de la Sagrera.

Propietat: Privada

7

Foto: Manel Isnard

Pous de can Gurri. Lliçà de Vall

No se sap exactament quan es van construir els pous, però ja figuren en uns capítols matrimonials de 1689 fets entre Marc Pare i Antiga Gurri, "...item la meitat del pou de glaç que dit senyor Gurri te construït ". En el segle XVIII, coincidint en una època d'expansió de la indústria del glaç s'impulsà l' explotació de pous com els de Lliçà. D'aleshores es conserven documents dels arrendaments que expliquen la capacitat dels pous, així en la dècada de 1770 al 1780 se'n treien 1500 càrregues; els trajectes que feien els traguers; o el dret de fer dues basses més amb un nou contracte d'arrendament.

Els dos pous de can Gurri han patit una sort desigual. El petit ha perdut la cúpula conservant només el dipòsit. En canvi el gran és una construcció de majors dimensions, de planta cilíndrica, semisoterrat, que respon a la tipologia del pous que tenen una part del tronc en forma atalussada vist a l'exterior i sobre aquest hi arrenca la cúpula. Les obertures, en comptes de les tradicionals finestres sobre la cúpula, són portes a les que s'hi accedeix a peu pla, una està feta amb arc de plec de llibre i l'altra amb tosca i un matusser arc de descàrrega a sobre.

POUS DE CAN GURRI

Municipi: Lliçà de Vall

Posició x: 437384
y: 4604211

Observacions:

Carrer de la Marineta, seguint la carretera de Lliçà de Vall a Granollers, C-155 en el Km 14 surt a mà dreta l'antic trencant del camí de can Gurri, entre la masia i el riu Tenes hi ha els pous.

Propietat: Municipal

6

Foto: Cinta Cantarell

Molí d'en Comes. Lliçà d'Amunt

La família Comes era propietària d'el Molí d'en Comes des del 1253 per compra de l'antic mas Ubach, del molí i de les seves terres. L'any 1403, el batlle general de Catalunya va establir l'aigua de la riera del Tenes per al funcionament del molí a favor de dita família. La prosperitat dels Comes va anar en augment al llarg del segle, així com el seu patrimoni, però el fet més transcendent que va significar una notable ampliació va ser la unió matrimonial de Maria Comes amb Rafael Casanova de Moia (pare del qui fou conseller en cap de Barcelona el 1714).

Tot i l'origen medieval del molí, l'actual casal és el resultat de la reforma feta al llarg dels segles, sobretot del XIX, tal consta inscrit a la façana principal (1818) i a la porta de l'habitatge del moliner (1815). Conserva en molt bon estat la sala de moles i tota la maquinària de molindre. Sobre una banqueta rectangular d'obra es troben ubicades les dues moles i al mig la cabra que sosté els braços per canviar les moles. Es poden observar: la tremuja (lloc on s'aboca el gra); el ríscle (peça de fusta que envolta la mola volandera); el farinal (canal per on surt el gra molt); la farinera (caixa de fusta on es diposita la farina); l'engegador que deixa passar l'aigua que anirà fins al rodet que mourà tota la màquina. El molí va estar en funcionament fins als anys 40 del segle XX, després se'n va instal·lar un d'elèctric.

MOLÍ D'EN COMES

Municipi: Lliçà d'Amunt

Posició x: 436922
y: 4608779

Observacions:

Carretera C-1415b, just un cop passat el pont del Tenes en direcció a Caldes de Montbui, el molí està situat a mà dreta. Actualment és una Empresa d'extracció d'àrids.

Propietat: Privada

8

Foto: Cinta Cantarell

Safareig de la Torre de Malla. Parets

Allunyada del casc urbà, a la zona de ponent, es troba la Torre de Malla, una antiga casa fortificada documentada l'any 904 amb el nom de Villa Luidiviro i més endavant de Vilatzir fins a prendre el nom actual a partir de mitjan segle XVI. La Torre de Malla va està vinculada a diferents senyors com el monestir de Sant Cugat, el Bisbe de Barcelona, els Planella i el convent de Santa Caterina de Barcelona.

Sota la casa fortificada, a la banda de llevant i a tocar dels camps de conreu, es troba el safareig també utilitzat com a bassa. Actualment té un bon estat de conservació gràcies a la restauració que es va dur a terme l'any 1999, quan gairebé estava soterrat i a punt de desaparèixer. S'han pogut trobar evidències que indiquen que, des dels inicis de la Torre de Malla, en l'emplaçament que ocupa el safareig ja es trobava algun tipus d'embassament d'aigua; per altra banda, també es coneix que en una època el safareig gaudia d'una coberta que no ha pogut ser reconstruïda. L'aigua prové del pou de la Torre de Malla i anteriorment s'extreia amb una sinia. Constructivament, la part de la bassa és de planta rectangular i està adossada a la zona del safareig que és semicircular i amb les lloes inclinades; la construcció és de pedra i maó per on encara hi brolla aigua.

SAFAREIG DE LA TORRE DE MALLA

Municipi: Parets del Vallès

Posició x: 434363
y: 4601866

Observacions:

Des del barri de la Salut de Parets del Vallès, travessar la riera Seca i agafar el camí de la Torre de Malla que porta a l'antic camí de Sant Valerià i a l'espai Agrícola Gallecs.

Propietat: Privada

Autors: Coordinació, Jaume Dantí. Text: Cinta Cantarell, Lourdes Cardona, Jaume Dantí / Disseny i realització : Estudi Calvet (679 665 520)

Amb la col·laboració de:

Diputació de Barcelona

Ajuntament de Xarxa de municipis

ELS POUS DE GLAÇ

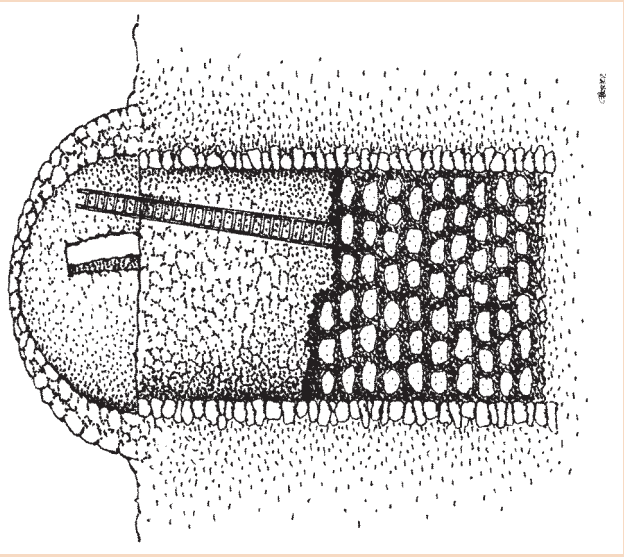
L'ús de la neu i el glaç en aplicacions mèdiques, per refrescar begudes o per conservar aliments venia d'antic. A partir de mitjan segle XVI des de les zones altes del Moient, del Congost, del Tenes i de la riera de Caldes fins a la plana del Besòs es va desenvolupar la indústria del glaç que abastava, sobretot, la demanda barcelonina, però n'arribava fins a Mallorca i a Itàlia. Al Montseny, i també en algun cas a Castellarçol, el producte emmagatzemat era la neu. Els pous on es conservava el glaç i alguna de les bases de l'elaboració representen un importantíssim patrimoni històric.

El procediment per a l'obtenció del glaç era ben simple, es tractava de desviar l'aigua del riu, d'una riera o d'un torrent cap a una bassa. Un cop aconseguit el gruix de glaç suficient es serrava a mida d'uns molins i es disposava a l'interior del pou, s'empujava, tot separant cada capa amb bull o tènies per evitar que es compactés. Es mantenia així de l'hivern fins al mes d'abril i es comercialitzava fins al novembre.

L'arquitectura dels pous era relativament homogènia, sovint aprofitaven els desnivells per adossar-los al marge de manera que podien quedar pràcticament soterrats. Acostumaven a ser circulars, amb paret de pedra seca, arebassada o no. Les majors diferències es presentaven a la coberta, eren cúpules de pedra o de maó, de volta simple o de creueria. I a l'exterior recobertes de terra o de teules; arran de la volta hi havia les obertures per al accés. Aquell l'ancament assegurava que es produís el mínim de desglaç.

Aquella activitat, concebuda d'entrada com un complement de l'economia pagesa, va esdevenir un àmbit d'inversió en el que s'interrelacionaven la producció, el transport i la comercialització, i en general el món rural i el món urbà, amb la participació de diferents sectors socio-professionals. De forma general els pous es van mantenir actius fins a mitjan segle XIX, després s'instal·laren les primeres fàbriques de gel artificial, però els de l'Avencó no tancaren fins a 1931.

SECCIÓ D'UN POU DE GLAÇ

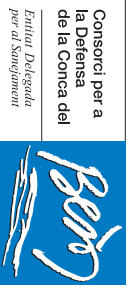
Il·lustració: Josep M. García Burdoy
Centre d'estudis de Sant Pere de Vilatorrada

Secció d'un pou de glaç cobert amb cúpula. A l'interior, escala per empujar i desempollar, i pans de glaç separats per capes de bull.

L'AIGUA I EL PATRIMONI HISTÒRIC INDUSTRIAL A LA CONCA DEL BESÒS TENES

Consorci per a la Defensa de la Conca del Besòs i el Montseny

L'AIGUA I EL PATRIMONI HISTÒRIC INDUSTRIAL A LA CONCA DEL BESÒS TENES

Consorci per a la Defensa de la Conca del Besòs i el Montseny

CONCA DEL TENES

Foto: Pere Cornellas

POU DE GLAÇ DEL MOLÍ NOU

Municipi: Castellcir

Posició x: 430228
y: 4622644

Observacions:

Des de l'embassament de Sant Quirze Safaja, agafar la pista foestal que porta a Vilardell, passada la segona porta, en un revolt molt pronunciat, trencar a mà dreta per un caminet que porta al Molí Nou, un cop passat el Teneš, a mà dreta un corriol porta al pou.

Propietat: Privada

Molí de Llobateres. Sant Quirze Safaja

El molí de Llobateres era propietat del senyor de Centelles que en el 1328 el tenia arrendat a Arnau Flequer. L'any 1371 arrendava a Bartomeu de Campdebous "aquells molins que posseïa un sobre l'altre situats a la parròquia de Sant Quirze anomenats vulgarment los molins de Centelles amb l'aigua de l'anomenada Font Tubau amb les basses, moles, rodes, rescloses, recs, terres, hortes i llinars... i la torre construïda al molí superior ...". A mitjan del segle XV el molí constava entre els llocs despoblats i en el 1486 el van arrendar a Miquel Llobatera, el nom del qual ha perviscut fins ara.

Constructivament és un dels millors exemples de molí fortificat gòtic que es conserven a Catalunya. La torre del molí que consta de carcabà, sala de les moles amb coberta de volta apuntada, és de planta quadrada i conserva els elements característics d'una torre defensiva com ara les espitlleres a tot l'edifici. La torre tenia la doble finalitat de defensar el molí i alhora contribuir a la protecció del terme senyorial de Centelles. El caràcter defensiu es va perdre el 1694 quan es va adossar una casa per al moliner i es van obrir gran finestres a la torre. Inicialment l'estada del moliner era en el primer pis de la torre, a la qual s'hi accedia per mitja d'una escaleta llevadissa, com era norma a les torres de defensa. El molí va estar en funcionament fins a l'any 1960 quan van marxar els últims estadants. Actualment bombeja l'aigua que abasta Sant Feliu de Codines.

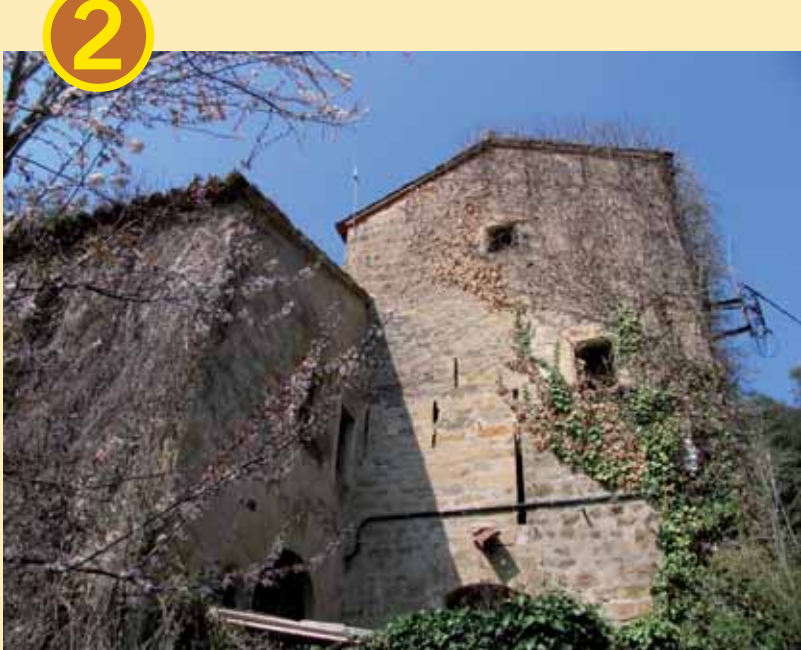

Foto: Pere Cornellas

MOLÍ DE LLOBATERES

Municipi: Sant Quirze Safaja

Posició x: 431297
y: 4518916

Observacions:

Des de la carretera C-1413 a tocar del Km.3, girar a mà dreta en direcció a les Torres, passada la masia, seguir en direcció sud fins al molí.

Propietat: Pública

Foto: Pere Cornellas

MOLÍ DE LA MADELLA

Municipi: Bigues i Riells
Riells del Fai

Posició x: 432962
y: 4616807

Observacions:

Des de la carretera de Riells BV-1483, agafar el camí de La Pineda i seguir fins a la masia de la Madella.

Propietat: Privada

La Fàbrica Vella – Molí de la Torre. Bigues i Riells

La Fàbrica Vella, antic molí de la Torre, es troba a la banda dreta del riu Teneš en el seu pas pel municipi de Bigues i Riells. No es coneix la data exacte de la construcció de la fàbrica tèxtil, però es pot situar a principis del segle XIX. Aquesta construcció va aprofitar l'edifici del molí de la Torre documentat l'any 1156 i que en el segle XVII s'havia transformat en un molí draper i durant un temps també polvorer. La primera dada documental de La Fàbrica Vella és de l'any 1845-1850 quan apareix en el diccionari de Pascual Madoz. La fàbrica va passar per propietaris i societats diverses, Guasch, Brunet i Serrat, Torras, Umbert Corderas, Cirera o Puig Marcó. Va mantenir l'activitat fins al 1962.

El conjunt està format per quatre cossos, corresponents a les diferents ampliacions, i usos, que s'han fet al llarg dels anys. Com a materials constructius es poden observar els carreus d'època medieval, els còdols i l'obra cuita; la coberta és de doble vessant feta de teules. Un aspecte important és que encara es conserva el forat on es trobava la turbina, element que a partir de l'aigua emmagatzemada a la bassa generava l'energia per fer funcionar la fàbrica. Actualment, La Fàbrica Vella – molí de la Torre és un petit hotel familiar.

Foto: Lourdes Cardona

LA FÀBRICA VELLA- MOLÍ DE LA TORRE

Municipi: Bigues i Riells

Posició x: 434115
y: 4614430

Observacions:

Des del carrer Prat de la Riba de Bigues, passada la segona dreta rotonda, girar a l'esquerra i agafar el carrer de la Torre, passat el riu Teneš, trencar a mà dreta.

Propietat: Privada